

УДК 351.713

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2026.93.3.8>

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВЕ СПІВРОБІТНИЦТВО МИТНИХ ОРГАНІВ В УМОВАХ ВІЙНИ

Глух М.В.,

*кандидат юридичних наук, професор,
завідувач кафедри фінансового та податкового права
Навчально-наукового інституту права
Державного податкового університету
ORCID: 0000-0002-6107-5415*

Гарбінська-Руденко А.В.,

*кандидат юридичних наук, доцент,
докторант кафедри фінансового та податкового права
Навчально-наукового інституту права
Державного податкового університету
ORCID: 0000-0002-0971-1234*

Мацелик Т.О.,

*д.ю.н, професор,
професор кафедри фінансового та податкового права
Державного податкового університету
ORCID: 0000-0003-0354-4663*

Глух М.В., Гарбінська-Руденко А.В., Мацелик Т.О. Міжнародно-правове співробітництво митних органів в умовах війни.

Стаття присвячена питанням міжнародно-правового співробітництва митних органів в умовах війни. Митна політика виконує роль важливого інструменту захисту національних економічних інтересів, протидії зовнішнім ризикам і мінімізації впливу глобальних загроз. Повномасштабна агресія проти України суттєво змінила характер міжнародної торгівлі, логістичних маршрутів, митного контролю та транзитних операцій. У статті наголошено, що міжнародно-правове співробітництво митних органів в умовах війни набуває системоутворюючого значення для забезпечення національної безпеки, економічної стійкості та виконання державою своїх міжнародних зобов'язань. Підкреслено, що аналіз сучасних тенденцій свідчить, що ефективність такого співробітництва визначається рівнем гармонізації національного митного законодавства з правом ЄС, інтеграцією до міжнародних інформаційних систем, участю у механізмах обміну митною інформацією та імплементацією стандартів Всесвітньої митної організації. Водночас війна актуалізує потребу у посиленні аналітичного потенціалу митних служб, впровадженні ризик-орієнтованих моделей контролю та розширенні міжвідомчої і міждержавної координації. Міжнародно-правове співробітництво у митній сфері має ґрунтуватися на принципах взаємної довіри, прозорості, оперативності обміну інформацією та дотримання міжнародних стандартів безпеки. При цьому особливого значення набуває забезпечення балансу між спрощенням процедур для підтримки економіки воюючої держави та посиленням контролю задля мінімізації безпекових ризиків. Наголошено, що міжнародно-правове співробітництво митних органів в умовах війни слід розглядати як комплексний адміністративно-правовий механізм, спрямований на захист національних інтересів, підтримання міжнародної стабільності та інтеграцію України до європейського і глобального митного простору. Узагальнення практичного досвіду воєнного періоду має стати підґрунтям для формування модернізованої моделі митної політики, здатної забезпечити ефективне функціонування держави як у кризових умовах, так і в період післявоєнної реконструкції.

Ключові слова: митна політика, митна справа, воєнний стан, зовнішньоекономічна діяльність, міжнародно-правове співробітництво, міжнародні стандарти, митні органи, правоохоронні структури, транзит.

Glukh M.V., Harbinska-Rudenko A.V., Matselyk T.O. International legal cooperation of customs authorities under conditions of war.

The article is devoted to the issues of international legal cooperation of customs authorities under conditions of war. Customs policy serves as an important instrument for protecting national economic interests, counteracting external risks, and minimizing the impact of global threats. The full-scale aggression against Ukraine has significantly transformed the nature of international trade, logistics routes, customs control, and transit operations. The article emphasizes that international legal cooperation of customs authorities in wartime acquires a system-forming significance for ensuring national security, economic resilience, and the fulfillment of the state's international obligations. It is underlined that the effectiveness of such cooperation depends on the degree of harmonization of national customs legislation with EU law, integration into international information systems, participation in customs information exchange mechanisms, and the implementation of standards of the World Customs Organization. At the same time, the war actualizes the need to strengthen the analytical capacity of customs services, introduce risk-oriented control models, and expand interagency and interstate coordination. International legal cooperation in the customs sphere should be based on the principles of mutual trust, transparency, prompt information exchange, and compliance with international security standards. Particular importance is attached to maintaining a balance between the simplification of procedures to support the economy of a state at war and the strengthening of control measures aimed at minimizing security risks. It is emphasized that international legal cooperation of customs authorities in wartime should be regarded as a comprehensive administrative and legal mechanism aimed at protecting national interests, maintaining international stability, and integrating Ukraine into the European and global customs area. The generalization of practical experience gained during the wartime period should serve as a foundation for developing a modernized model of customs policy capable of ensuring effective state functioning both in crisis conditions and during post-war reconstruction.

Key words: customs policy, customs, martial law, foreign economic activity, international legal cooperation, international standards, customs authorities, law enforcement agencies, transit.

Постановка проблеми: В умовах воєнного стану митні органи набувають не лише фіскальної та сервісної, а й виразної безпекової функції, стаючи важливим елементом системи національної безпеки та міжнародної взаємодії у сфері протидії загрозам транскордонного характеру. Повномасштабна агресія проти України суттєво змінила характер міжнародної торгівлі, логістичних маршрутів, митного контролю та транзитних операцій. У цих умовах міжнародно-правове співробітництво митних органів виступає ключовим механізмом забезпечення безперервного постачання гуманітарної допомоги, військово-технічних ресурсів, критично важливих товарів, а також інструментом запобігання незаконному переміщенню зброї, товарів подвійного використання, санкційної продукції та контрабанди. Важливого значення набуває взаємодія митних адміністрацій у межах міжнародних інституцій та договірних механізмів, зокрема в рамках Всесвітньої митної організації, Світової організації торгівлі, а також у процесі імплементації положень Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом [1]. В умовах війни співробітництво з митними органами держав-членів ЄС сприяє гармонізації процедур, впровадженню спільного транзиту, обміну попередньою інформацією, цифровізації митного контролю та зміцненню механізмів управління ризиками. Особливої значущості набуває питання міжнародного обміну митною інформацією в режимі реального часу, що дозволяє оперативно реагувати на спроби обходу санкційних режимів, встановлених міжнародною спільнотою щодо держави-агресора. У цьому контексті міжнародно-правові механізми стають інструментом забезпечення ефективності санкційної політики та запобігання використанню третіх юрисдикцій для нелегального реекспорту товарів.

Крім того, війна актуалізує проблему адаптації митного законодавства та практики до стандартів ЄС, що є складовою євроінтеграційного курсу України. Гармонізація процедур, впровадження інституту авторизованого економічного оператора, інтеграція до європейських митних інформаційних систем, посилення постмитного контролю – усі ці напрями потребують ґрунтовного наукового осмислення саме в контексті воєнних викликів.

Важливість дослідження також зумовлена необхідністю забезпечення балансу між спрощенням митних процедур для підтримки економіки воюючої держави та одночасним посиленням контролю з метою недопущення загроз національній та міжнародній безпеці. Формування ефективної моделі міжнародно-правового співробітництва митних органів має враховувати як стандарти міжнародного права, так і специфіку функціонування публічної адміністрації в умовах воєнного стану.

Реалізація ефективної митної політики має вирішальне значення для економічної стабільності, торговельних відносин та національної безпеки країни. В умовах воєнного стану постають нові виклики та загрози, які потребують негайного реагування та адаптації митних процедур. З одного боку, виникає потреба у спрощенні та пришвидшенні митних процедур для критичного імпорту, гуманітарної допомоги та товарів військового призначення. З іншого боку, посилюються заходи безпеки та контролю для запобігання контрабанди, незаконного переміщення товарів та диверсій [2]. З огляду на вищезазначене, дослідження міжнародно-правового співробітництва митних органів в умовах війни є надзвичайно актуальним як у теоретичному, так і в практичному вимірі. Воно сприяє формуванню сучасної концепції митної безпеки, удосконаленню нормативно-правового регулювання, зміцненню міжнародних партнерств та забезпеченню стійкості держави в умовах тривалого збройного конфлікту.

Стан опрацювання проблематики. Тема міжнародно-правового співробітництва митних органів в умовах війни лише набуває своєї актуальності та стає предметом численних наукових досліджень. Різні аспекти окресленої проблематики стали предметом наукових досліджень українських учених. Зокрема, теоретичні та прикладні засади формування та реалізації митної політики відображено у працях О. Гребельника, Л. Кийди, А. Крисоватого, І. Крупки, О. Кузьміна, Н. Мережко, П. Пашка та ін.

Метою дослідження є аналіз доктринальних та прикладних аспектів питання міжнародно-правового співробітництва митних органів в умовах війни.

Виклад основного матеріалу. В Україні правове регулювання відносин, пов'язаних зі справами митних платежів, здійснюється на підставі Митного кодексу України від 13 березня 2012 року № 4495-VI (далі – МКУ). Нормативне врегулювання питань, що становлять предмет дослідження, зокрема закріплено у статті 319 МКУ «Взаємодія митних органів з іншими уповноваженими органами під час переміщення товарів через митний кордон України». У зазначеній нормі визначено, що товари, які ввозяться на митну територію України, у тому числі з метою транзиту, можуть підлягати заходам офіційного контролю відповідно до вимог законодавства України. Такий підхід відображає комплексний характер митного контролю та необхідність координації діяльності митних органів з іншими суб'єктами владних повноважень [3].

Аналіз функціональних завдань органів публічної адміністрації у сфері міжнародного співробітництва свідчить про те, що реалізація державної політики у сфері митної справи та забезпечення міжнародної взаємодії з цих питань покладені на Державну митну службу України (далі – Держмитслужба України). Зазначений орган є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України. Відповідно до Положення про Державну митну службу України, Держмитслужба реалізує державну митну політику, а також державну політику у сфері протидії правопорушенням під час застосування законодавства з питань митної справи. Таким чином, саме цей орган виступає ключовим суб'єктом забезпечення міжнародного співробітництва у митній сфері та гарантом належного виконання Україною своїх міжнародних зобов'язань [4].

Митна система в умовах запровадження воєнного стану в Україні зазнала суттєвої інституційної та функціональної трансформації, що було зумовлено необхідністю оперативного реагування на безпрецедентні безпекові, економічні та логістичні виклики. Вона стрімко адаптувалася до нових умов діяльності, оскільки стала однією з ключових ланок державного механізму контролю за транзитом товарів і послуг через державний кордон. У воєнний період митні органи фактично інтегрувалися в систему забезпечення національної безпеки, поєднуючи фіскальні, контрольні та безпекові функції.

Зміни у геополітичному середовищі, розрив традиційних торговельних маршрутів і блокування окремих напрямів зовнішньоекономічної діяльності зумовили перегляд стратегічних орієнтирів митної політики. У цих умовах митні органи були змушені переорієнтувати пріоритети своєї діяльності та мобілізувати кадрові, організаційні й технологічні ресурси для забезпечення безперервності державного управління у сфері митної справи.

І.В. Яромій справедливо наголошує, що «воєнний стан з однієї сторони став потужним фактором, який спричинив швидкі та глибокі трансформації у державній митній політиці України, а з іншої - викликав ключові проблеми, що виникли у процесі формування та реалізації державної митної політики в умовах воєнного стану. Серед них – необхідність балансування між спрощенням процедур та посиленням контролю, забезпечення ефективної боротьби з митними правопорушеннями, адаптація інституційної спроможності митних органів та стратегічне планування розвитку митної системи на післявоєнний період ...успішне подолання зазначених викликів та забезпечення ефективного функціонування митних органів в умовах війни та після її завершення вимагає від держави гнучкості, оперативності, стратегічного бачення та тісної співпраці з міжнародними партнерами» [5, с. 171].

Особливого значення набула здатність митної служби функціонувати в умовах економічної нестабільності, скорочення обсягів окремих видів експорту та імпорту, а також постійної загрози пошкодження інфраструктури. Це вимагало оптимізації процедур митного контролю та оформлення, впровадження спрощених режимів для критично важливих товарів і водночас посилення контролю за ризиковими операціями. Митна служба стала здійснювати моніторинг не лише регулярного комерційного переміщення товарів, але й значних потоків гуманітарної допомоги, що надходили від міжнародних партнерів. У цьому контексті було забезпечено створення спеціальних процедур швидкого оформлення гуманітарних вантажів із мінімізацією бюрократичних бар'єрів та збереження належного рівня прозорості.

Крім того, митні органи посилили контроль за переміщенням стратегічно важливих ресурсів, зокрема продукції військового та подвійного призначення, енергетичних матеріалів, продовольчих товарів і сировини критичного значення. Такий контроль здійснювався з урахуванням вимог експортного контролю, санкційної політики та міжнародних зобов'язань України. В умовах воєнного стану митна система також стала важливим інструментом запобігання незаконному вивезенню матеріальних цінностей і культурної спадщини з території держави. Одночасно відбувалася активна цифровізація митних процедур, що дозволило забезпечити дистанційне оформлення документів і підвищити стійкість системи до зовнішніх загроз.

Важливою складовою трансформації стало впровадження ризик-орієнтованих підходів до контролю, які дали змогу сконцентрувати ресурси на найбільш вразливих напрямках. Митні органи активно взаємодіяли з іншими правоохоронними та контролюючими структурами для формування комплексного механізму реагування на воєнні виклики. У такий спосіб митна служба фактично перетворилася на багатофункціональний елемент антикризового управління. Її діяльність забезпечувала баланс між необхідністю спрощення процедур для підтримки економіки та посиленням безпекових заходів для захисту державних інтересів. Отже, в умовах воєнного стану митна система України продемонструвала високий рівень адаптивності, інституційної гнучкості та спроможності виконувати стратегічні функції в структурі публічного управління.

Важливим у цьому напрямі є налагодження взаємодії митних органів з іншими міжнародними установами, організаціями, міжнародними союзами та митними органами інших держав. Крім того, налагодження взаємодії обумовлене спільністю функцій, завдань, принципів діяльності митних органів, веденням митної статистики тощо [6, с. 101].

В умовах збройної агресії РФ проти України особливої ваги набуває роль митних органів у реалізації та забезпеченні ефективності міжнародної санкційної політики. Санкції, запроваджені Україною, державами-членами Європейський Союз, Сполученими Штатами Америки та іншими країнами-партнерами, становлять комплекс правових, економічних та фінансових обмежень, спрямованих на послаблення воєнно-промислового потенціалу держави-агресора, обмеження її доступу до критичних технологій і фінансових ресурсів, а також на формування міжнародної ізоляції.

Митні органи у цій системі виступають безпосереднім інструментом імплементації санкційних рішень на практичному рівні. Саме вони здійснюють контроль за переміщенням товарів через митний кордон, забезпечують недопущення експорту до РФ товарів подвійного використання, високотехнологічної продукції, електронних компонентів, обладнання для військової промисловості, а також блокують імпорт товарів, що підпадають під заборону або обмеження відповідно до санкційних режимів [7].

Особливе значення має координація діяльності митних органів України з митними адміністраціями інших держав та в межах міжнародних інституцій, зокрема Всесвітня митна організація.

Обмін інформацією про ризикові поставки, підозрілі маршрути, фіктивних посередників, схеми реекспорту через треті країни дозволяє підвищити ефективність виявлення спроб обходу санкцій. У цьому контексті митні органи стають складовою глобальної системи санкційного комплаєнсу.

В умовах посилення санкційного тиску держава-агресор активно використовує механізми так званого «паралельного імпорту», транзит через треті країни, зміну класифікації товарів, маніпулювання митною вартістю та країною походження. Це зумовлює необхідність застосування митними органами сучасних інструментів управління ризиками, аналітичних систем, електронного обміну попередньою інформацією та поглибленої перевірки ланцюгів постачання.

Важливою складовою є взаємодія митних органів із органами експортного контролю, фінансового моніторингу, прикордонної служби та правоохоронними структурами. Така міжвідомча координація дозволяє формувати комплексний підхід до забезпечення санкційної політики, у межах якого митний контроль доповнюється фінансовим блокуванням активів, перевіркою бенефіціарних власників та розслідуванням порушень санкційного законодавства.

Окремим стратегічним напрямом діяльності митних органів України в умовах війни стало митне забезпечення функціонування так званого «зернового коридору», який набув значення не лише економічного, а й геополітичного та гуманітарного інструменту. Після блокування українських портів унаслідок збройної агресії РФ питання експорту аграрної продукції набуло глобального виміру, оскільки Україна є одним із ключових постачальників зернових культур на світові ринки. Відновлення морського експорту через чорноморські порти, зокрема порти Великої Одеси (Одеса, Чорноморськ, Південний), стало можливим у межах Чорноморської зернової ініціативи за участю Організація Об'єднаних Націй та Туреччина.

У цих умовах митні органи України забезпечували оперативне оформлення експортних партій зерна, дотримання міжнародних процедур контролю, документальну прозорість походження товарів та їх відповідність фітосанітарним і безпековим вимогам.

Митне забезпечення чорноморського напрямку передбачало пріоритетне митне оформлення аграрної продукції як критично важливого експорту, цифровізацію процедур та мінімізацію часу перебування вантажів у портах, посилений контроль за дотриманням режимів міжнародних санкцій та недопущення використання зернового експорту для обходу обмежень, а також взаємодію з портовими адміністраціями, військовими структурами та міжнародними інспекційними групами. В умовах воєнних ризиків митні органи були змушені поєднувати спрощені процедури для забезпечення швидкого експорту з підвищеним рівнем безпекового контролю, що вимагало впровадження ризик-орієнтованих моделей перевірки та аналітичного супроводу операцій.

Паралельно з морським маршрутом критичного значення набув сухопутний транзит аграрної продукції через територію Польщі та інших держав ЄС. У межах «шляхів солідарності», ініційованих ЄС, було створено альтернативні логістичні коридори для транспортування українського зерна до європейських портів. Митне забезпечення транзиту через польський напрям передбачало координацію між митними службами України та Польщі щодо попереднього обміну інформацією про вантажі, застосування процедур спільного транзиту відповідно до Конвенції про процедуру спільного транзиту, використання електронних транзитних декларацій та інтеграцію інформаційних систем, а також контроль за дотриманням умов транзиту з метою недопущення несанкціонованого залишення продукції на території держав-членів ЄС.

У науковому вимірі митне забезпечення «зернового коридору» доцільно розглядати як комплекс адміністративно-правових та організаційно-технічних заходів, спрямованих на гарантування безперервності стратегічного експорту в умовах воєнного стану.

А.В. Іванова, наголошує, що позитивним елементом є те, що український агросектор отримав змогу вивезти своє зерно і отримати кошти за свою працю. У більш широкому сенсі, здобутком «зернового коридору» є підтримання продовольчої безпеки в країнах «Глобального Півдня». Зернова угода продемонструвала, що Україну непокоїть глобальна продовольча безпека світу. За рік, що минув, завдяки заходам, вжитим урядом держави та допомозі іноземних партнерів, міжнародних органів зації, ситуація значно покращилась [8, с. 420-421].

Такий підхід передбачає поєднання норм міжнародного публічного права, митного права Європейського Союзу та національного законодавства України. Водночас функціонування зазначеного механізму засвідчило зростання ролі митних органів як суб'єктів реалізації міжнародних зобов'язань держави у сфері продовольчої безпеки.

Суттєвим аспектом стала адаптація процедур митного контролю до умов підвищеної безпекової загрози, зокрема врахування ризиків ракетних обстрілів портової інфраструктури та можливих диверсійних дій. Це зумовило необхідність оптимізації логістичних процесів і забезпечення гнучкості митного адміністрування. Крім того, було посилено аналітичний компонент діяльності митних органів, пов'язаний із прогнозуванням експортних потоків та оцінкою впливу воєнних факторів на обсяги поставок.

Важливо підкреслити, що митне оформлення зернових вантажів здійснювалося з урахуванням вимог міжнародних контрактів та страхових зобов'язань, що потребувало високого рівня правової визначеності та процедурної передбачуваності. У цьому контексті митні органи виконували функцію гаранта стабільності зовнішньоекономічних операцій. Одночасно відбувалося вдосконалення інформаційного обміну з компетентними органами держав-партнерів з метою унеможливлення маніпуляцій із країною походження товару та забезпечення прозорості ланцюгів постачання.

Не менш значущим є вплив митного забезпечення «зернового коридору» на макроекономічну стабільність України, оскільки аграрний експорт становить суттєву частку валютних надходжень держави. Ефективне митне адміністрування в цьому сегменті безпосередньо корелює з наповненням державного бюджету та підтриманням фінансової стійкості в умовах війни. Водночас забезпечення транзиту через територію держав-членів ЄС сприяло поглибленню інтеграційних процесів та апробації механізмів майбутньої повноцінної участі України в єдиному митному просторі Європейського Союзу.

Таким чином, митне забезпечення функціонування «зернового коридору» слід розглядати як складову міжнародно-правового співробітництва митних органів у кризових умовах. Воно демонструє трансформацію митної служби з фіскального органу у багатофункціональний інститут публічної адміністрації, здатний забезпечувати реалізацію зовнішньополітичних, безпекових та економічних пріоритетів держави. Узагальнення цього досвіду має важливе значення для формування теоретичних засад митної політики в умовах воєнних конфліктів та розроблення моделей правового регулювання транскордонної торгівлі в ситуаціях надзвичайного характеру.

Ефективно функціонуюча митна система виступає однією з ключових передумов забезпечення фінансової стабільності держави, належного рівня прикордонної безпеки та стійкості економіки в умовах воєнного стану й у період післявоєнного відновлення. У сучасних реаліях митниця виконує не лише фіскальну функцію наповнення державного бюджету, але й відіграє важливу роль у системі національної безпеки, протидії транскордонним загрозам та захисті економічних інтересів держави. Особливої актуальності набуває гармонізація українського митного законодавства із правом ЄС, що є невід'ємною складовою євроінтеграційного курсу України. На сьогодні Україна виконала близько 91% зобов'язань у сфері адаптації митного законодавства та імплементувала майже третину митних стандартів ЄС, що свідчить про системний характер реформ у цій галузі.

Водночас ефективність діяльності митних органів визначається не лише рівнем нормативної гармонізації, але й здатністю забезпечити оптимальний баланс між контрольними повноваженнями та сприянням законній зовнішньоекономічній діяльності. Надмірний адміністративний тиск може гальмувати економічну активність, тоді як недостатній контроль створює ризики контрабанди, незаконного переміщення товарів і втрати бюджетних надходжень. Саме тому сучасна модель функціонування митниці має ґрунтуватися на ризик-орієнтованому підході, цифровізації процедур та прозорості прийняття рішень.

У цьому контексті поступово формується концептуальне бачення реформування Державна митна служба України, яке трансформується у програмні документи та стратегічні напрями розвитку.

В умовах війни особливого значення набуло впровадження ризик-орієнтованих моделей контролю на основі аналітичних алгоритмів. Автоматизовані системи управління ризиками дозволили зосередити ресурси на перевірці найбільш уразливих операцій, пов'язаних із переміщенням товарів подвійного призначення, стратегічної сировини або продукції, що підпадає під санкційні обмеження. Таким чином, цифровізація стала інструментом підвищення безпекової функції митниці.

Окремим аспектом є забезпечення кібербезпеки митної інфраструктури. Воєнний період характеризується підвищеним рівнем кібератак на державні інформаційні ресурси, що вимагає створення резервних дата-центрів, удосконалення систем захисту даних та багаторівневої автент-

тифікації користувачів. Забезпечення стійкості електронних митних систем є необхідною передумовою збереження цілісності митної статистики, фінансових потоків і даних про зовнішньоекономічну діяльність.

Крім того, цифровізація сприяла підвищенню прозорості митних процедур та зниженню корупційних ризиків. Автоматизація прийняття окремих рішень мінімізує людський фактор і забезпечує більш об'єктивний підхід до визначення форм митного контролю. У період воєнного стану це має особливе значення, оскільки ефективне використання ресурсів держави є критично важливим для її обороноздатності та економічної стабільності.

Водночас процес цифровізації відбувається в умовах обмежених фінансових ресурсів і необхідності одночасного вирішення завдань відновлення пошкодженої інфраструктури. Це вимагає стратегічного планування, пріоритетності впровадження окремих цифрових рішень та активної міжнародної технічної підтримки. Співпраця з європейськими інституціями дозволяє адаптувати українські цифрові інструменти до вимог майбутньої інтеграції у спільний митний простір ЄС.

Цифровізація української митниці в умовах воєнного стану має комплексний характер і поєднує технологічні, правові та безпекові аспекти. Вона спрямована на забезпечення безперервності митних процедур, підвищення рівня контролю та інтеграцію до європейського митного середовища. Набутий досвід формує підґрунтя для створення сучасної цифрової митної моделі, здатної ефективно функціонувати як у кризових умовах, так і в період післявоєнної реконструкції держави.

Серед ключових пріоритетів визначено посилення безпекової складової діяльності митниці, розширення її аналітичних та правоохоронних повноважень, а також удосконалення міжвідомчої взаємодії. Питання надання Держмитслужбі статусу правоохоронного органу розглядається як інструмент підвищення ефективності боротьби з митними правопорушеннями та транснаціональною злочинністю.

Висновки. Міжнародно-правове співробітництво митних органів в умовах війни набуває системоутворюючого значення для забезпечення національної безпеки, економічної стійкості та виконання державою своїх міжнародних зобов'язань. Воно трансформується з інструмента сприяння зовнішній торгівлі у складову елементу міжнародної безпекової архітектури, що поєднує фіскальні, контрольні, правоохоронні та аналітичні функції. В умовах збройної агресії міжнародна взаємодія митних адміністрацій стає ключовим механізмом протидії транскордонним загрозам, запобігання обходу санкцій, незаконному переміщенню стратегічних ресурсів, зброї та товарів подвійного призначення.

Аналіз сучасних тенденцій свідчить, що ефективність такого співробітництва визначається рівнем гармонізації національного митного законодавства з правом ЄС, інтеграцією до міжнародних інформаційних систем, участю у механізмах обміну митною інформацією та імплементацією стандартів Всесвітньої митної організації. Водночас воєнний контекст зумовлює необхідність переосмислення ролі митних органів як суб'єктів реалізації санкційної політики, забезпечення продовольчої безпеки, контролю гуманітарних потоків та підтримання стійкості логістичних коридорів.

Війна актуалізує потребу у посиленні аналітичного потенціалу митних служб, впровадженні ризик-орієнтованих моделей контролю та розширенні міжвідомчої і міждержавної координації. Міжнародно-правове співробітництво у митній сфері має ґрунтуватися на принципах взаємної довіри, прозорості, оперативності обміну інформацією та дотримання міжнародних стандартів безпеки. При цьому особливого значення набуває забезпечення балансу між спрощенням процедур для підтримки економіки воюючої держави та посиленням контролю задля мінімізації безпекових ризиків.

Перспективи післявоєнного періоду зумовлюють необхідність особливої уваги до контролю за переміщенням зброї, боєприпасів та інших предметів військового призначення через державний кордон України. Після перемоги Україна неминуче зіткнеться з потребою посилення митного контролю з метою запобігання незаконному обігу озброєння, що є критично важливим як для внутрішньої безпеки держави, так і для стабільності сусідніх країн. Таким чином, модернізація митної системи має стратегічний характер і спрямована на формування інституційно спроможного органу, здатного ефективно діяти в умовах підвищених безпекових ризиків та інтеграції до європейського правового простору.

Отже, міжнародно-правове співробітництво митних органів в умовах війни слід розглядати як комплексний адміністративно-правовий механізм, спрямований на захист національних інтересів

сів, підтримання міжнародної стабільності та інтеграцію України до європейського і глобального митного простору. Узагальнення практичного досвіду воєнного періоду має стати підґрунтям для формування модернізованої моделі митної політики, здатної забезпечити ефективне функціонування держави як у кризових умовах, так і в період післявоєнної реконструкції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Association Agreement between the European Union and its Member States, of the one part, and Ukraine, of the other part. URL: <https://www.kmu.gov.ua/en/yevropejska-integraciya/ugoda-pro-asociacyu/https:.eurlex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/?qid=1413961918333&uri=CELEX:22014A0529%2801%29>. (дата звернення 20.01.2026).
2. Тімошенко Н., Дідик О., Смоляр Л. Митна політика України в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2024. № 12. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-61-56>.
3. Митний кодекс України: Закон України від 13 березня 2012 № 4495-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text>. (дата звернення 20.01.2026).
4. Положення про Державну митну службу України. Постанова Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 227. URL: <https://customs.gov.ua/polozhennia>. (дата звернення 20.01.2026).
5. Яромій І.В. Вплив воєнного стану на формування державної митної політики. *Правова позиція*. 2023. № 4(41). С. 168–172. DOI: <https://doi.org/10.32782/2521-6473.2023-4.34>.
6. Комзюк В.Т. Сутність та значення міжнародного співробітництва у діяльності митних органів. *Адміністративне право і процес*. № 3 (5). 2013. С.101-108. <http://aplaw.knu.ua/index.php/arkhiv-nomeriv/3-5-2013>. (дата звернення 20.01.2026).
7. Про застосування секторальних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій) до Російської Федерації та Республіки Білорусь в оборонно-промисловій сфері: Рішення Ради національної безпеки і оборони України від 20 листопада 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0045525-23#Text>. (дата звернення 20.01.2026).
8. Іванова А.В., Сурілова А.О. Зернова угода (Ініціатива щодо безпечного транспортування зерна і продуктів харчування з українських портів) - як інструмент протидії світовій гуманітарній кризі під час російсько-української війни. *Юридичний науковий електронний журнал* № 9, 2023 С. 417-421. http://lsej.org.ua/9_2023/101.pdf. (дата звернення 20.01.2026).

Дата першого надходження рукопису до видання: 5.02.2026

Дата прийняття до друку рукопису після рецензування: 20.02.2026

Дата публікації: 5.03.2026

© Глух М.В., Гарбінська-Руденко А.В., Мацелик Т.О., 2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії СС ВУ 4.0